

УДК 911.3

JEL Classification: J61

*Лабінська Г.М.,
канд. геогр. наук, доц., доц. кафедри географії України,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

ПОЛЬСЬКИЙ ВЕКТОР УКРАЇНСЬКОЇ МІГРАЦІЇ: РИЗИКИ Й ЗАГРОЗИ

Постановка проблеми. Так вже усталилося у політиці західноєвропейських країн, що ментальний ступінь приналежності окремої країни до європейського регіону визначається її віддаленістю за східним напрямком. Ще у XIX ст. австрійський дипломат Клемент фон Меттерніх констатував, що кордони Європи закінчуються за східними вікнами його палацу. Виглядає так, що і на сучасному етапі Європейський Союз послуговується подібним аргументом стосовно усіх країн, розташованих уздовж його східних кордонів. Наявні політичні упередження, завуальовані гаслами європейського мультикультуралізму, підживлюються економічними контрастами. Високі рівні заробітної плати, розвинутість соціальної сфери й соціального захисту населення, благоустрій території, етнічний і расовий плюралізм у країнах ЄС тощо стимулюють суттєвий міграційний приріст населення із «східних околиць» Європи і до того ж настільки потужний, що вчені назвали його міграційним цунамі.

Європейські міграційні цунамі (північноафриканське, українське та ін.) провокують політичні зміни, трактовані багатьма дослідниками як об'єктивні. Взяти до уваги хоча б результати резонансного британського референдуму, відомого як «*Brexit*» (23.06.2016), однією з головних причин ініціації якого виступила саме імміграція. Міграційні виклики для країн Європи: і реципієнтів, і донорів мігрантів настільки потужні, зі значними доважками строкатих наслідків, що актуальність обраної теми не викликає сумнівів.

На європейському тлі свою виразну специфіку має міграційний вектор з України до Польщі. Не важко перебачити, що через події в Україні, обсяги міграції населення за даним напрямком лише зростатимуть. А вже відбулася переорієнтація трудових потоків мігрантів зі східного на західний, європейський вектор, запроваджено безвізовий режим відвідин країн ЄС, а рівень бідності українців і далі зростає. До того ж, Польща потребує української робочої сили, через власні несприятливі демографічні тенденції. За підрахунками демографів, щоб Польща не обезлюдніла, до 2050 р. тут мали б оселитися понад 5 млн прибулих [18].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З початку XXI ст. вчені заговорили про суспільне, у т. ч. політичне, а також міграційне цунамі (зокрема проф. Любов Шевчук [11; 12]), хоча до цього часу його суть тлумачилася виключно у зв'язку з природними катаклізмами. Демографічні перспективи України, у т.ч. за активного впливу міграційного чинника, оцінює у комплексному демографічному прогнозі колектив авторів за керівництва акад. Елли Лібанової [3]; масштаби, географію й структуру потоків внутрішньо переміщених осіб в Україні досліджують проф. Валетина Смаль, доц. Олена Чуприна. Ґрунтовні дослідження української міграції та напрацювання у напрямку формування міграційної політики притаманні головному науковому співробітнику Національного інституту стратегічних досліджень Олені Малиновській [5], яка активно співпрацює у вказаному руслі з Інститутом освіти, культури та зв'язків з діаспорою при Національному університеті «Львівська політехніка».

Залишаючись активними суб'єктами міжнародної міграції робочої сили, українські мігранти перебувають у фокусі численних міждисциплінарних досліджень: дослідження обсягів міграційних потоків за кордон, їхньої статево-вікової, освітньо-кваліфікаційної структури, також величини надходжень заробітчанських грошей та їх цільового призначення і т.д. Ґрунтовне дослідження нової хвилі українських мігрантів у Польщі провів *Narodowy Bank Polski* [14]. Поляки моніторять стан свого ринку праці, його потреби, а імміграційна політика спрямована на досягнення максимальної користі для держави (чого так бракує Україні!). Проблема також суттєво актуалізується у світлі назрілої лібералізації німецького ринку праці: орієнтована на експорт економіка Німеччини відчула кадровий голод і при існуючих у цій країні рівнях оплати праці не важко передбачити їхню привабливість для трудових мігрантів. Віталій Шапран [10] передбачає імплементацію польського досвіду, коли працевлаштування, що, за оцінками, привабить щонайменше до 0,5 млн українців, насамперед тих, які вже працюють у Польщі. Без сумніву дана проблема потребує постійного моніторингу.

Постановка завдання. Метою роботи є відображення гостроти ризиків та загроз, поставлених перед Україною, у контексті негативних тенденцій демографічного розвитку, посиленних чинником трудової еміграції, викликів глобального ринку праці та геополітичної кон'юнктури.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні на сучасному етапі проживає понад 42 млн осіб, у Польщі – більше 38 млн. Показник усередненої щільності населення України практично удвічі нижчий за польський аналог, позаяк і площа України майже у двічі більша. Проблема обезлюднення зараз гостріше стоїть власне перед Україною. Підтвердженням даного висновку слугує візуалізація динаміки показника природного скорочення населення України (рис. 1).

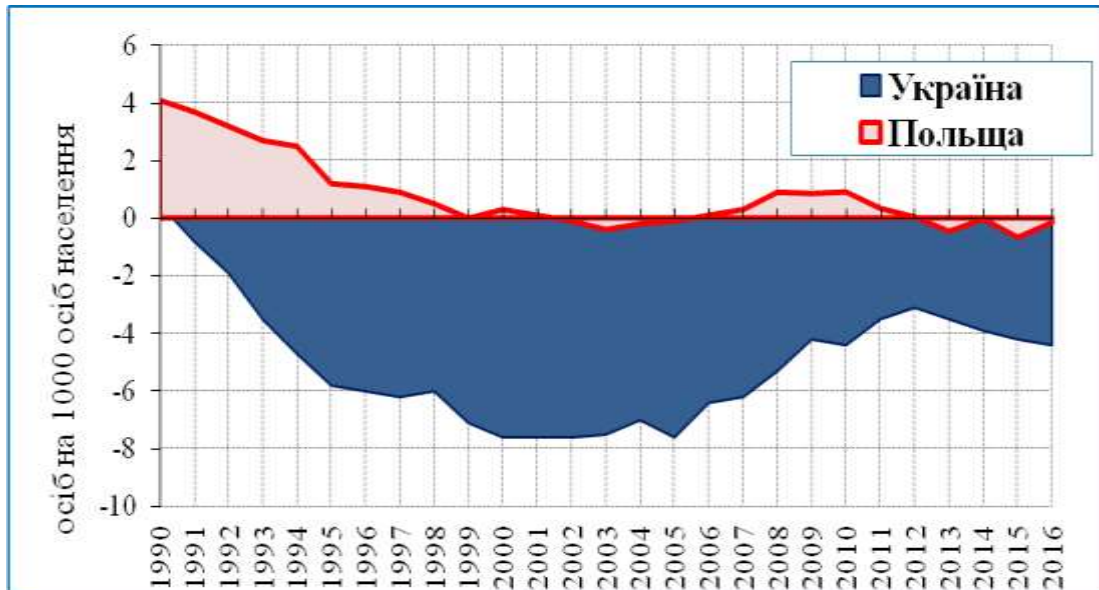

Рис. 1. Природний приріст (скорочення) населення України й Польщі

Джерело: побудовано автором на основі [7; 15]

Запроваджена у 2004 р. демографічна політика у підсумку дещо сповільнила темпи депопуляції населення країни, однак характер її дії доволі однобокий. На відміну від Польщі, Україна з 2005 р. стала в'їзною країною, що підтверджується позитивним сальдо міграції (рис. 2), а з 2016 р. вектор міграції у Польщі змінює напрямок власне за рахунок масовості прибуття українців до Польщі.

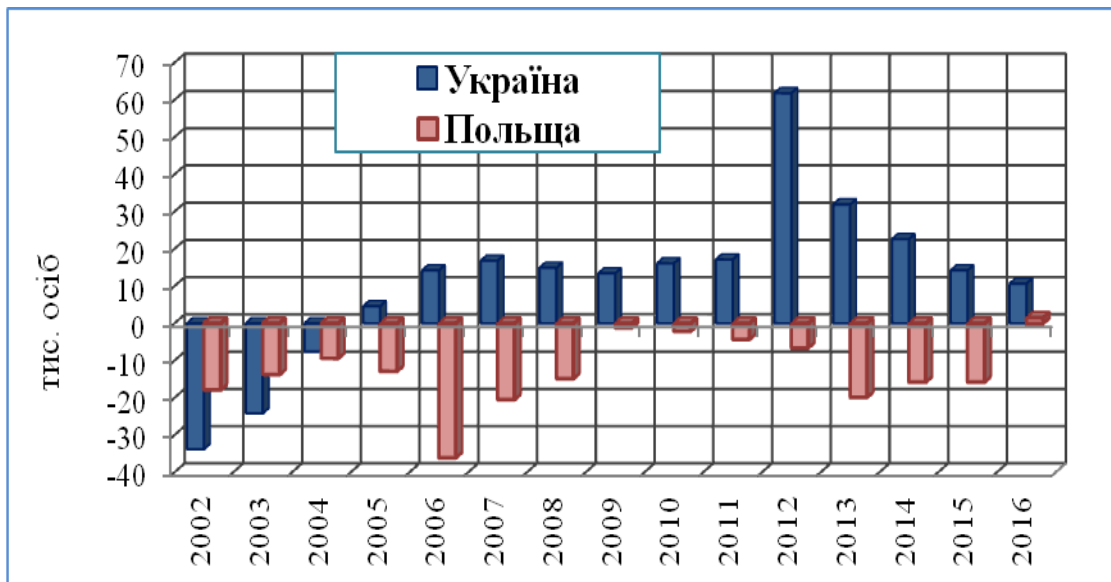

Рис. 2. Сальдо міграції населення України й Польщі

Джерело: побудовано автором на основі [7; 15]

Обидві країни характеризують доволі невтішні демографічні прогнози (табл. 1). Країнам Східної Європи притаманні схожі тенденції у стані населення, проте у випадку України вони особливо різкі. За першим варіантом прогнозу [21] скорочення людності України передбачалося на 48%! Не набагато нижчі темпи скорочення й у другому варіанті [22].

Таблиця 1

Прогнозні зміни кількості населення окремих європейських країн
на період з 2010 р. по 2100 р.

Країни	Кількість населення за рік, млн. осіб			Різниця показників 2010–2100 рр.		Скориговані прогнозні дані Кількість населення за рік, млн. осіб			
	2010	2050	2100	у млн. осіб	у %	2017	2030	2050	2100
Австрія	8,4	7,3	6,2	-2,2	-26,2	8,7	8,9	8,8	8,2
Білорусь	9,5	7,5	5,7	-3,8	-40,0	9,5	9,2	8,6	7,6
Великобританія	62,0	66,2	64,4	2,4	3,9	66,2	70,6	75,4	80,9
Угорщина	10,0	7,6	6,2	-3,8	-38,0	9,7	9,2	8,3	6,4
Німеччина	81,6	79,1	73,1	-8,5	-10,4	82,1	82,2	79,2	71,0
Іспанія	43,5	37,3	34,1	-9,1	-21,6	46,4	46,1	44,4	36,4
Литва	3,3	2,5	2,4	-0,9	-27,3	2,9	2,7	2,4	1,9
Нідерланди	16,6	16,9	15,9	-0,7	-4,2	17,0	17,6	17,5	16,5
Польща	38,2	38,0	26,1	-12,1	-31,7	38,2	36,6	32,4	21,2
Португалія	10,6	9,0	7,3	-3,3	-31,1	10,3	9,9	8,9	6,6
Румунія	21,5	18,1	14,8	-6,7	-31,2	19,7	18,5	16,4	12,1
Словаччина	5,5	4,9	4,0	-1,5	-27,2	5,4	5,3	4,9	3,8
Україна	45,9	31,8	24,1	-21,8	-47,5	44,2	41,2	36,4	28,2
Франція	62,9	64,2	60,2	-2,7	-4,3	64,9	67,9	70,6	74,2
Чехія	10,5	8,6	6,7	-3,8	-36,1	10,6	10,5	10,1	8,9

Джерело: розраховано автором на основі [21; 22]

Аналіз результатів «Прогнозу розвитку продуктивних сил», опублікованого у 1998 р., та подальше співставлення з реальними показниками відобразив реалістичність песимістичного варіанту прогнозу за компонентами природного руху населення та непередбачуваність його міграційної активності за масштабами та напрямками (табл. 2).

Таблиця 2

Порівняння прогнозованих та реальних показників демографічного розвитку України
згідно «Прогнозу розвитку продуктивних сил 1998 р.»

	1998	2000	2005	2010	2015
<i>Песимістичний прогноз</i>					
Сумарний коефіцієнт народжуваності, кількість живонароджених на 1000 жінок	1,26	1,16	1,32	1,50	1,48
Середня очікувана тривалість життя чоловіків, років	62,43	62,85	63,55	64,22	66,75
Середня очікувана тривалість життя жінок, років	73,34	73,52	73,98	74,47	76,31
Сальдо міграції, тис. осіб	-134	-174	-192	-211	-225
Все населення, осіб	50245,2	49361,5	46757,9	44752,9	43220,5
<i>Реальні показники</i>					
Сумарний коефіцієнт народжуваності, кількість живонароджених на 1000 жінок	1,21	1,12	1,21	1,44	1,51 ¹
Середня очікувана тривалість життя чоловіків, років	63,17	62,10	62,23	65,28	66,37 ¹
Середня очікувана тривалість життя жінок, років	73,84	73,53	73,97	75,50	76,25 ¹
Сальдо міграції, тис. осіб	-152,0	-133,6	4,6	16,1	14,2
Все населення, осіб	49918,1	48923,2	46929,5	45778,5	42760,5²

¹ Без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя та даних по Донецькій і Луганській областях

² Без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя.

Джерело: [8]

Найвірогідніше кількість населення України впродовж найближчих 50 років скорочуватиметься досить швидкими темпами, оскільки у країні значно втрачено демографічний потенціал [3]. Учені

рекомендують залучати обмежені групи іммігрантів у контексті активізації імміграційної політики, що забезпечить уповільнення темпів депопуляції, а також дозволить досягти більш-менш прийняттого співвідношення між платниками податків та особами, що перебувають на утриманні держави.

Опираючись на наявні демографічні прогнози та зростаючий попит на робочу силу в умовах її нестачі, Польща активно впроваджує тактику сприяння імміграції працездатних українців до своїх теренів.

Масові переміщення населення між Україною та Польщею зумовлені географією, історією, наявністю національних меншин по обидві сторони кордону, культурною та мовною спорідненістю, родинними зв'язками населення, розвиненим транспортним сполученням тощо:

– у 1990-ті роки існував фактично вільний рух населення через кордон;

– у 2003 р. Польща, на етапі її входження до ЄС, запроваджує візовий режим з Україною (візи для українців були безкоштовними);

– у 2007 р. приєднання Польщі до зони Шенген ознаменувалося значним посиленням візових вимог (натомість, у 14 українських містах Польща відкрила консульства та візові центри);

– у 2008 р. запроваджено візові привілеї для українців, етнічно чи культурно пов'язаних з Польщею через введення «Карті Поляка», яка надає можливість навчатися, працювати, займатися підприємництвом у Польщі. У 2016 р. налічувалось у 2,6 разів більше власників «Карті Поляка», ніж у 2008 р.;

– з 2009 р. учасники «малого прикордонного руху» – мешканці 1500 поселень, розташованих у 30-км зоні від кордону, відповідно до Угоди, можуть в'їжджати до Польщі без віз, заглиблюючись на відстань до 30 км і перебувати там до 60 днів з моменту перетину кордону. У середньому, мешканець такої зони здійснює 70 перетинів кордону за рік;

– у 2011 р. введено візові привілеї для населення семи прикордонних з Польщею областей України – т.зв. шопінг-візи;

– у 2017 р. – введення безвізового режиму перетину кордону українцям з країнами ЄС за наявності біометричного паспорта для короткострокових поїздок. За даними Державної прикордонної служби України, з 11 червня (момент введення безвізу з країнами ЄС) і до кінця 2017 р. державний кордон України з метою виїзду до країн ЄС перетнуло 400 тис. громадян України. Із вказаного обсягу 93756 осіб перетнули власне кордон із Польщею через автомобільні пункти пропуску [6].

Головна мотивація перетину кордону, звичайно ж, економічна. Індикатором розвитку економіки, з-поміж інших, є розмір середньої заробітної плати. В Україні вона у 5,3 рази менша (рис. 3). Цінова стабільність у Польщі, приріст обсягів промислового виробництва, за нижчих рівнів економічної активності населення, ніж в Україні, сукупно визначають більшу привабливість польського ринку праці для українців, особливо якщо брати до уваги високі рівні безробіття на батьківщині.

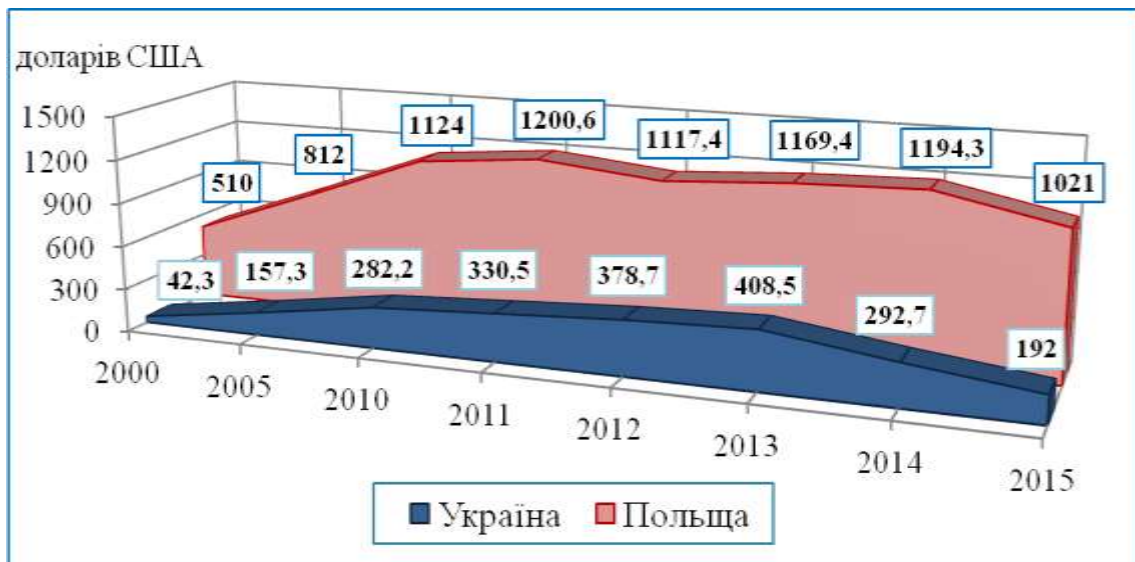

Рис. 3. Середньомісячна заробітна плата в Україні й Польщі

Джерело: побудовано автором на основі [7; 15]

Польща – найпопулярніша серед українців країна, для вибору підробітку та для заробітчан, які вперше обирають країни ЄС для роботи. Офіційна зарплата тут стартує від 430 євро. Величина заробітної плати диференційована за галузями зайнятості: сфера ІТ – 720–2582 €; сфера будівництва

– 480–800 €; сфера готельно-ресторанного бізнесу – 430-520 €; різноробочі – 460–600 €; сфера сільського господарства – 453–780 €; сезонні роботи – 430–800 € [1].

«*Ukraińcy chcą w Polsce pracować. Tylko w tym (2017 – Г.Л.) roku przybyło ich 100 tys.*» [19] – так відображають польські ЗМІ збільшення обсягів українців-заробітчан у Польщі. Обсяги пропозиції української праці настільки значні, що виступають, і доволі часто, об'єктами досліджень багатьох міжнародних структур. Так, дослідження польського «*Business Centre Club*» та варшавського відділу Міжнародної організації з міграції (2017 р.) показало, що: іноземців у Польщі працевлаштовує 40% підприємців, а ще 60% планують цим займатися; головною причиною такої ситуації є дефіцит працівників з необхідними кваліфікаціями на польському ринку праці; кожен п'ятий з громадян України працює в Польщі без договору, а 22% стали жертвами зловживань [13].

Масштабне дослідження Національного банку Польщі про нову хвилю української міграції (2016 р.) дає змогу сфокусуватися на змінах, які виразно окреслилися на польському ринку праці після подій 2014 р. в Україні:

- серед українських заробітчан зросла частка чоловіків до 58%;
- дещо змінилася галузева структура зайнятості: тепер громадяни України найчастіше задіяні у домашніх господарствах (38%), будівельних і ремонтних роботах (24%) і у аграрному секторі (19%);
- середній вік українського мігранта у Польщі – 33 роки (середній вік попередньої хвилі мігрантів становив 43 роки);
- у новій хвилі міграції побільшало мігрантів зі східних регіонів України та мешканців великих міст;
- у когорті новоприбулих поменшало тих, хто має дітей – 46% (було 76%); побільшало також неодружених – 46% (було 21%);
- значна частина українців, які працюють у Польщі, маючи вищу або середню освіту, виконують роботу нижчої кваліфікації;
- заробітна плата українців, які працюють на сезонних роботах у Польщі, не змінюється з 2012 року. Тим часом на низьку оплату праці скаржаться 70% поляків;
- у середньому українець-іммігрант відвідує Польщу до дев'яти разів поспіль, а середня тривалість його перебування становила п'ять місяців.

Зароблені кошти витрачають на поточні потреби або на поліпшення ситуації з житлом в Україні. До третини заробленого українці витрачають на проживання у країні працевлаштування. Так, у 2015 р. українці заробили у Польщі 8 млрд злотих (близько 57 млрд гривень), із яких 63% переказали в Україну. Найчастіше мігранти везуть гроші до дому особисто. Середня величина одного переказу становить 1800 злотих кожні 2–3 місяці, трохи більше 13% заробітчан переказують суми у 5 тис. злотих. Перед переказом 43% українців конвертують злоті на долари США, 9% – на євро, 5% – на гривню, 43% – переказують на батьківщину польські злоті [14].

З 01.01.2018 р. у Польщі збільшили термін легального працевлаштування, до 9 місяців. Поляки націлилися краще контролювати працю іноземців, увівши дозволи на сезонну роботу, що застосовуватимуться, в основному, у сільському господарстві та туризмі. Старости видаватимуть іноземцям такі дозволи, за умови, що платня не буде нижчою, ніж пропонується іншим працівникам на тій же посаді, а також за наявності підтвердження, що не вдалося працевлаштувати нікого з місцевого ринку праці. Згідно прогнозів, у 2018 р. кількість українських робітників у Польщі перевищить 2 млн. осіб.

Фіксоване стрімке зростання обсягів інтелектуальної трудової міграції. Зацікавлення Польщі у кваліфікованих мігрантах (фахівцях, вчителів, медиків, кваліфікованих робітниках) має прояв у спрощеному порядку їхнього працевлаштування. До прикладу, викладачі вишів, науковці, вчителі іноземних мов не потребують оформлення дозволу на працевлаштування. Значна потреба у медичних працівниках у Польщі обумовлена активною еміграцією їхніх медиків. Ще у 2010 р. країна мала найменший показник у всьому ЄС за кількістю лікарів у розрахунку на 1000 поляків. Водночас частотність звернень поляків до лікарів більша за усереднений показник у Європі (6,6 разів на рік).

Студентів з України серед усіх іноземців, які навчаються у Польщі, найбільше. Прагматичні українські абітурієнти вважають навчання у Польщі престижним і перспективним. У сформованому рейтингу польських вишів за показником ймовірного заробітку після завершення навчання лідирує Варшавський Університет (у 2017 р. він очолив рейтинг найкращих польських вишів). Середня зарплата тих, хто тут навчався, складає 5,5 тис. злотих [17]. Навіть найскромніші зарплати магістрів польських вишів, випускників університетів у Бялостоці, Ряшеві та Кельцах (дещо більше 3 тис. злотих) у 2,7 раза вищі за середню зарплату в Україні.

Звичайно, зарплати випускників (і українських також) суттєво диференційовані обраним фахом. На найвищій зарплаті можуть розраховувати випускники факультетів, пов'язаних з ІТ-сферою, банківською сферою і легкою промисловістю. «Найскромніша» оплата праці – у галузях, пов'язаних з послугами для населення, наукою та освітою.

Обсяги української студентської міграції до Польщі з кожним роком лише зростають, і це теж частина польської стратегії врегулювання назрілих проблем. Тепер, навіть ті студенти, які не є

власниками Карти Поляка, можуть претендувати на отримання стипендії у Польщі. Саме для цього створено багато стипендіальних програм та ґрантів, а це: безкоштовна студентська програма *Study tours to Poland*; Польський ґрант *Gaude Polonia*; програма *Teraz Wrocław*; *Stypendium im. L. Kirklanda*; студентська програма обміну *Erasmus+*; *Stypendium im. K. Skubiszewskiego*; *Stypendium im. Stanisława Banacha*; стипендіальна програма *Thesaurus Poloniae* та інші.

Важливим чинником суспільного розвитку українсько-польського прикордоння є прикордонна торгівля. За деякими оцінками, до прикордонної торгівлі було залучено від 100 до 200 тис. українців [5]. Кордон забезпечує диверсифікацію доходів населення, а з іншого боку, демотивує працю в Україні: за один похід до Польщі «човники» заробляли 20–50\$ США [5]. Девальвація гривні, введені з 01.01.2018 р. нові митні платежі в Україні коригуватимуть зайнятість та рівень життя населення українського прикордоння, а прийняття Закону про заборону торгівлі в Польщі з 01.03.2018 р. обмежує торгівлю в офіційні вихідні, а водночас і функціонування польського бізнесу на суміжних з Україною територіях. З боку Польщі приватні закупівлі щорічно становили 12–16% зовнішньоторгівельного обороту між країнами.

Польське Управління у справах іноземців повідомляє, що кількість українців із посвідкою на постійне проживання у Польщі станом на початок 2018 р. зросла у 4,5 рази, до 127 тис. осіб, порівняно з 2013 р. [20]. 625 громадян України у 2017 р. звернулися до Управління з проханням надати їм міжнародний захист, у 2016 р. таких було у двічі більше. Загалом же упродовж 2008–2017 рр. громадянство Польщі отримало 15 тис. українців. Проживання у Польщі цікавить також громадян Білорусі (більшістю щодо постійного проживання) та Індії (більшістю щодо тимчасового перебування), Китаю та В'єтнаму. У рамках Швейцарсько-польської програми співробітництва Управління презентує портал *Migracje.gov.pl* стосовно міграції до Польщі.

Все частіше дослідники констатують формування української діаспори у Польщі (етнічних українців, які проживають на своїх етнічних землях, діаспорою не вважають). Етнічних українців у Польщі, найчисельніші групи яких сформовані у Вармінсько-Мазурському, Західнопоморському і Нижньосілезькому воєводствах, презентує Об'єднання українців Польщі (ОУП), яке охоплює близько 7000 членів [16]. ОУП формують десять регіональних відділів та сім самостійних гуртків у найбільших містах Польщі. З доповіді Петра Тими, голови ОУП, оголошеній на міжнародній конференції «СКУ в 50 років і далі: європейський контекст» (28.08.2017 р., Львів) у Польщі на той час знаходилося: 48 тис. осіб українського походження на постійній основі; один мільйон заробітчанин з України; 40 тис. українських студентів; до семи тисяч українських дітей, не охоплених навчанням української мови та літератури, що створює вагоме підґрунтя для пришвидшеної асиміляції.

Зафіксовано переорієнтацію українських приватних інвестицій на Польщу. У 2016 р. українці купили у Польщі 22% житлової площі, придбаної іноземцями. У 2014–2015 рр. обсяги купівлі житлової площі українцями зростали на 35–40%, а вже у 2016 р. – на 81%. Купують житло українці, як правило, у Варшаві, Ґданську, Кракові, Вроцлаві, Познані і, здебільшого, для власних потреб, хоча фіксують і оборудки під інвестиції [2]. Синхронно польські банки спрощують процедуру відкриття банківських рахунків українцям, надаючи відразу й мовний супровід. Перетинаючи кордон із Польщею, у $\frac{3}{4}$ випадків українці не їдуть далі, ніж на 50 км і проживають також недалеко від кордону, демонструючи типовий закупівельний туризм. За загальними обсягами витрат українці поступаються німцям, проте за час візиту до Польщі громадянин України витрачає у середньому 730 злотих (195\$), натомість громадянин Німеччини – лише 500 злотих (134\$) [9].

Суттєво насторожили результати обрахованого нами балансу робочої сили у Львівській області. Із загальної кількості осіб працездатного віку нами вираховано сумарну кількість найманих працівників, безробітних, працюючих пенсіонерів, зайнятих на малих підприємствах. Було виявлено значний необлікований резерв робочої сили у прикордонних з Польщею районах області: від 58% – до понад 70% когорти працездатних осіб; у м. Львові – менше 25%, по області загалом – 52%. На сучасному етапі ситуація в області, та й у країні загалом, лише поглиблюється: для все вагомшої частини українців постійні поїздки на заробітки до Польщі перетворилися на основну форму зайнятості і джерело доходу. Вдома такі особи, зазвичай, роботу не шукають. На цьому тлі окреслився розкол українського суспільства (окрім існуючого на тлі значної майнової нерівності) за віссю «прекаріат / селаріат» (які відрізняються між собою рівнем стабільності зайнятості, а також впевненістю у майбутньому чи її відсутністю). У цьому контексті багато країн уже активно міркують на введенням «безумовного базового доходу».

Не можемо не згадати про суперечливу політику країни-сусіда. У 2017 р. загострилися українсько-польські відносини на тлі трактування історії. Давно наростаючий конфлікт стосовно вшанування українських місць пам'яті у Польщі, після руйнування пам'ятника воїнам УПА 26.04.2017 р. у селі Грушовичі Перемишльського повіту, увінчався оголошенням мораторію на будь-які польські проекти у сфері історичної пам'яті на території України. Додав напруження у міждержавних стосунках і закон від 01.02.2018 р. про Інститут національної пам'яті.

Висновки з проведеного дослідження. Проведене дослідження дає підстави констатувати прогресування українських негативних тенденцій в Україні, які особливо виразні на тлі подібних процесів у Польщі, зокрема:

– Польща взяла до уваги результати демографічних прогнозів і вже зараз активно вирішує проблему нестачі робочої сили (наприклад, 53% українських заробітчан отримують від працедавців у Польщі також допомогу у формі проживання, харчування, трансферу на роботу і з роботи). В Україні прагнення до кардинальних змін непомітні, не зважаючи на українські песимістичні демографічні перспективи.

– Польща зробила грамотні висновки з політики диференційованого розподілу мігрантів у країнах ЄС, віддавши перевагу українцям. До того ж, втрачаючи кваліфіковану робочу силу, через її еміграцію до країн Західної Європи, Польща реалізує натомість спеціальні програми стримування даного процесу і задля повернення тих, хто емігрував, чого теж немає в Україні.

– Українці, які працюють у Польщі, регулярно сплачують внески до тамтешнього Управління соціального страхування і цим допомагають відомству закрити дірку, що утворилась у бюджеті після зниження пенсійного віку у країні, залишивши аналогічну проблему у власній країні.

– З 2018 р. Польща поступово впроваджує селективний відбір мігрантів. Зокрема, у грудні 2017 р. стали чинними зміни до закону «Про Карту Поляка»: тепер треба довести польську національність предків, доказів про їхнє польське громадянство до уваги вже брати не будуть.

– Спрощений порядок працевлаштування українських інтелектуальних мігрантів посилює селективний відбір, а також суттєво послаблює національну економіку. Уже виразно окреслилася значна нестача медичних кадрів та ряду фахівців високої кваліфікації в Україні. Рівень заробітної плати в Україні залишається найнижчим у Європі.

– Значний приріст українських студентів у Польщі «підтримує» освітню систему. Лише 7% українців, які навчаються у Польщі, обмірковують повернення в Україну [4].

– Польща стає осердям українських приватних інвестицій – відтік капіталу з України через прогресуючу недовіру до українських інституцій та скорочення обсягів грошових переказів до України.

– Наявні виразні контрасти польського ринку праці: періодичні прояви шовінізму (наприклад, запровадження спеціальної форми на фірмі *Lindab* у селі Серухове поблизу Варшави) дисонують з подвоєнням рівнів оплати праці українців після введення безвізу.

– Зважаючи на вищі рівні оплати праці та краще ставлення працедавців увиразнилася переорієнтація потоків українських трудових мігрантів на Чехію, а на часі й на Німеччину.

– Наростання напруженості в українському суспільстві, у середовищі найманих працівників: орієнтованих на вітчизняну зайнятість, з одного боку, і націлених виключно на роботу за кордоном, з іншого. Анонсований Національним банком України прогноз щодо зростання обсягів української імміграції у найближчі 2–3 роки відображає прогресуючу демотивацію зайнятості на батьківщині.

Бібліографічний список

1. В яких країнах Євросоюзу українцям платять найбільше? URL: <http://a-de.in.ua/link.php?url=Дев-ЄС-українцям-платять-найбільше> (дата звернення: 10.10.2018).
2. Гловацький Я. Хто купує польську нерухомість? Звісно, – українці. URL: <https://wz.lviv.ua/article/367093-khto-kupuie-polsku-nerukhomist-zvisno-ukraintsi> (дата звернення: 10.10.2018).
3. Комплексний демографічний прогноз України на період до 2050 року / За ред. чл.-кор. НАНУ, проф. Е.М. Лібанової. Київ: Український центр соціальних реформ, 2006. 138 с.
4. Лише 7 відсотків українських студентів у Польщі планують повернутися до дому. URL: <https://wz.lviv.ua/news/372918-lyshe-7-vidsotkiv-ukrainskykh-studentiv-u-polshchi-planuiut-povernutysia-dodomu> (дата звернення: 11.10.2018).
5. Малиновська О. Українсько-польський міграційний коридор: особливості та значення. *Міграція у кризових умовах: українсько-польський контекст*: збірник матеріалів міжнародного симпозиуму, (3 вересня 2015 р.). Львів: Видавництво Львівської Політехніки, 2015. С. 58-74.
6. Офіційний веб-сайт Державної прикордонної служби України. URL: <https://dpsu.gov.ua/> (дата звернення: 12.10.2018).
7. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 12.10.2018).
8. Україна: Прогноз розвитку продуктивних сил. Київ: РВПС України, 1998. Том II (додатки). 119 с.
9. Українці витрачають у Польщі більше грошей, ніж німці. URL: <https://portal.lviv.ua/news/2016/01/02/ukrayintsi-vitrachayut-u-polshhi-bilshe-groshey-nizh-nimtsi> (дата звернення: 11.10.2018).
10. Шапран В. Рванут ли украинцы в Германию за зарплатами 50-100 тысяч гривен и как это ударит по экономике Украины. URL: <https://newsone.ua/news/economics/otkrytie-rynka-truda-v-hermanii-naskolko-bystro-ukraintsy-rynutsja-za-zarplatoy-v-2800-evro.html> (дата звернення: 13.10.2018).

11. Шевчук Л., Лабінська Г. Міграційні виклики для країн Західної Європи. *Міграція між Україною та ЄС: виклики безвізового режиму*: збірник доповідей Міжнар. наук.-практ. конференції, (Львів, 15 грудня 2016 р.). С. 126-132.
12. Шевчук Л.Т., Лабінська Г.М., Федоришина Л.М. Наслідки суспільних цунамі в Європі. *Сталий розвиток економіки*: міжн. наук.-виробн. журнал. 2016. № 3 (32). С. 45-50.
13. Business Centre Club. URL: <https://www.bcc.org.pl/> (дата звернення: 14.10.2018).
14. Chmielewska I., Dobrochek G., Panuciak A. Obywatele Ukrainy pracujący w Polsce – raport badania / Departament Statystyki NBP. Warszawa, 2018 r. URL: https://www.nbp.pl/aktualnosci/wiadomosci_2018/obywatele-Ukrainy-pracujacy-w-Polsce-raport.pdf (дата звернення: 14.10.2018).
15. Główny Urząd Statystyczny URL: <https://stat.gov.pl/> (дата звернення: 12.10.2018).
16. Oficjalny serwis Związku Ukraińców w Polsce. URL: <http://www.oup.ukraina.com.pl/> (дата звернення: 12.10.2018).
17. Po jakim polskim uniwersytecie zarabia się najwięcej? Jest mocny lider. URL: <https://tvn24bis.pl/z-kraju,74/zarobki-absolwentow-polskich-universytetow,748544.html> (дата звернення: 13.10.2018).
18. Polska potrzebuje ponad million immigrantów. URL: <https://www.forbes.pl/wiadomosci/polska-potrzebuje-ponad-milion-imigrantow/8nh81ns> (дата звернення: 14.10.2018).
19. Ukraińcy chcą w Polsce pracować. Tylko w tym roku przybyło ich 100 tys. URL: <http://biqdata.wyborcza.pl/biqdata/7,159116,22540929,ukraincy-chca-w-polsce-pracowac-tylko-w-tym-roku-przybylo.html> (дата звернення: 12.10.2018).
20. Urząd do Spraw Cudzoziemców. URL: <https://udsc.gov.pl/> (дата звернення: 15.10.2018).
21. World Population to 2300. United Nations. Department of Economic and Social Affairs. New York, 2004. 240 p.
22. World Population Prospects, The 2017 Revision. Key Findings and Advance Tables. United Nations. New York, 2017. 53 p.

References

1. V yakykh krainakh Yevrosoiuzu ukrainsiam platiat naibilshe? [In which countries of the European Union Ukrainians are paid the most?], available at: <http://a-de.in.ua/link.php?url=Де-в-ЄС-українцям-платять-найбільше> (access date October 10, 2018).
2. Hlovatskyi, Ya. "Who buys Polish real estate? Of course – Ukrainians", available at: <https://wz.lviv.ua/article/367093-khto-kupuie-polsku-nerukhomist-zvisno-ukrainsi> (access date October 10, 2018).
3. Libanova, E.M. (2006), *Kompleksnyi demohrafichnyi prohnoz Ukrainy na period do 2050 roku* [Comprehensive demographic forecast for Ukraine up to 2050], *Ukrainskyi Tsentr sotsialnykh reform*, Kyiv, Ukraine, 138 p.
4. Lyshe 7 vidstokiv ukrainskykh studentiv u Polshchi planuiut povernutysia do domu [Only 7 percent of Ukrainian students in Poland plan to return home], available at: <https://wz.lviv.ua/news/372918-lyshe-7-vidstokiv-ukrainskykh-studentiv-u-polshchi-planuiut-povernutysia-dodomu> (access date October 11, 2018).
5. Malynovska, O. (2015), "Ukrainian-Polish migration corridor: peculiarities and importance", *Mihratsiia u kryzovykh umovakh: ukrainsko-polskyi kontekst* [Migration in Crisis: Ukrainian-Polish Context]: *zbirnyk materialiv mizhnarodnoho sympoziumu* [The collection of materials of the international symposium], (Lviv, 03 September 2015), Vydavnytstvo Lvivskoi Politekhniky, Lviv, Ukraine, pp. 58-74.
6. Ofitsiyni veb-sait Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy [Official website of the State Border Guard Service of Ukraine], available at: <https://dpsu.gov.ua/> (access date October 12, 2018).
7. Ofitsiyni veb-sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official website of the State Statistics Service of Ukraine], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (access date October 12, 2018).
8. *Ukraina: Prohnoz rozvytku produktyvnykh syl* [Ukraine: Forecast for the development of productive forces] (1998), RVPS Ukrainy, Kyiv, Ukraine, Vol. 2, 119 p.
9. *Ukrainsi vytrachaiut u Polshchi bilsh hroshei, nizh nimtsi* [Ukrainians spend more money in Poland than the Germans], available at: <https://portal.lviv.ua/news/2016/01/02/ukrainsi-vitrachayut-u-polshhi-bilsh-hroshey-nizh-nimtsi> (access date October 11, 2018).
10. Shapran, V. (2018), "Do Ukrainians rush to Germany for wages of 50-100 thousand hryvnias and how it will hit Ukraine's economy", available at: <https://newsone.ua/news/economics/otkrytie-rynka-truda-v-hermanii-naskolko-bystro-ukrainsy-rynutsja-za-zarplatoj-v-2800-evro.html> (access date October 13, 2018).
11. Shevchuk, L. and Labinska, H. (2016), "Migration challenges for Western Europe", *Mihratsiia mizh Ukrainoiu ta YeS: vykyky bezvizovoho rehymu* [Migration between Ukraine and the EU: calls for a visa-free regime]: *zbirnyk dopovidei Mizhnar. nauk.-prakt. konferentsii* [Collection of reports International science-practice Conference], (Lviv, 15 December 2016), pp. 126-132.
12. Shevchuk, L.T., Labinska, H.M. and Fedoryshyna, L.M. (2016), "Consequences of the civil tsunami in Europe", *Stalyi rozvytok ekonomiky*: mizhn. nauk.-vyrobn. zhurnal, no. 3(32), pp. 45-50.
13. Business Centre Club, available at: <https://www.bcc.org.pl/> (access date October 14, 2018).
14. Chmielewska, I., Dobrochek, G. and Panuciak, A. (2018), "Citizens of Ukraine working in Poland -

study report”, Department of Statistics, Warsaw, Poland, available at: https://www.nbp.pl/aktualnosci/wiadomosci_2018/obywatele-Ukrainy-pracujacy-w-Polsce-raport.pdf (access date October 14, 2018).

15. *Główny Urząd Statystyczny* [Central Statistical Office], available at: <https://stat.gov.pl/> (access date October 12, 2018).

16. *Oficjalny serwis Związku Ukraińców w Polsce* [Official page of the Association of Ukrainians in Poland], available at: <http://www.oup.ukrainia.com.pl/> (access date October 12, 2018).

17. *Po jakim polskim uniwersytecie zarabia się najwięcej? Jest mocny lider* [After which Polish university earns the most? He is a strong leader], available at: <https://tvn24bis.pl/z-kraju,74/zarobki-absolwentow-polskich-universytetow,748544.html> (access date October 13, 2018).

18. *Polska potrzebuje ponad million immigrantów* [Poland needs over a million immigrants], available at: <https://www.forbes.pl/wiadomosci/polska-potrzebuje-ponad-milion-imigrantow/8nh81ns> (access date October 14, 2018).

19. *Ukraińcy chcą w Polsce pracować. Tylko w tym roku przybyło ich 100 tys* [Ukrainians want to work in Poland. Only this year there were 100,000 of them], available at: <http://biqdata.wyborcza.pl/biqdata/7,159116,22540929,ukraincy-chca-w-polsce-pracowac-tylko-w-tym-roku-przybylo.html> (access date October 15, 2018).

20. *Urząd do Spraw Cudzoziemców* [Office for Foreigners], available at: <https://udsc.gov.pl/> (access date October 15, 2018).

21. *World Population to 2300 (2004)*, United Nations. Department of Economic and Social Affairs, New York, USA, 240 p.

22. *World Population Prospects, The 2017 Revision (2017)*, Key Findings and Advance Tables, United Nations, New York, USA, 53 p.

Лабінська Г.М. ПОЛЬСЬКИЙ ВЕКТОР УКРАЇНСЬКОЇ МІГРАЦІЇ: РИЗИКИ Й ЗАГРОЗИ

Мета. Відображення гостроти ризиків та загроз, поставлених перед Україною, у контексті негативних тенденцій демографічного розвитку, посилені чинником трудової еміграції, викликів глобального ринку праці та геополітичної кон'юнктури.

Методика дослідження. Для досягнення поставленої мети використано наступний інструментарій методів наукового дослідження: діалектичний – для визначення послідовності аналізу складових частин української міграції, спрямованої на Польщу; аналітичний – при опрацюванні літературних, статистичних та Internet-джерел; причинно-наслідковий – для відображення об'єктивності процесу міграції за даним вектором; абстрактно-логічний – для узагальнення викладеного матеріалу і формування висновків.

Результати. Відображено економічну детермінованість високої міграційної мотивації українців. Обґрунтовано лібералізацію польської міграційної політики щодо українців песимістичними демографічними перспективами Польщі, міграційною нестабільністю у Європі, зростаючим дисбалансом на польському ринку праці. Відображено специфіку складових української міграції: студентської молоді, власників «карти поляка», учасників малого прикордонного руху, трудових заробітчан, пошуківців постійного місця проживання і т.д.

Наукова новизна. Сформовано комплексну характеристику української міграції до Польщі на сучасному етапі; проілюстровано падіння мотивації працевлаштування на батьківщині, на прикладі Львівської області, через обрахунок рівня незайнятості населення працездатного віку; окреслено зміну міграційної спрямованості українців у контексті лібералізації працевлаштування у Німеччині вже з 19 грудня 2018 р.; констатовано назрілість розколу у суспільстві за вісю прекаріат/селаріат.

Практична значущість. Отримані результати дослідження можуть бути використані у подальших наукових розвідках, у т.ч. за чеським, угорським, німецьким і т.д. векторами міграції українців; при дослідженні впливу міграції українців на формування та ступінь консолідації діаспори у країнах прибуття; у процесі викладання відповідних навчальних дисциплін. Подібні напрацювання слугують тлом формування адекватної державної політики у сфері міграцій, оцінці ризиків, поставлених у контексті національної безпеки країни порівняно з вигодами (заробітчанські інвестиції на батьківщині, інтелектуальний і кваліфікаційний досвід, отриманий за кордоном, тощо).

Ключові слова: демографічні перспективи країн Європи, еміграція, імміграція, інтелектуальна міграція, зайнятість, українсько-польські відносини, прекаріат, селаріат.

Labinska H.M. POLISH VECTOR OF UKRAINIAN MIGRATION: RISKS AND THREATS

Purpose. The aim of the article is the reflection of the severity of the risks and threats faced by Ukraine in the context of the negative trends of demographic development, aggravated by the factor of labour emigration, the challenges of the global labour market and the geopolitical state of affairs.

Methodology of research. The following instrumental methods of scientific research are used to achieve this goal: dialectical – to determine the sequence of analysis of the constituent parts of Ukrainian migration directed towards Poland; analytical – in the development of literary, statistical and Internet sources; cause and effect – to reflect the objectivity of the migration process according to the given vector; abstract and logical – for the generalization of the above material and the formation of conclusions.

Findings. The economic determinism of high migration motivation of Ukrainians is shown. The liberalization of Polish migration policy towards Ukrainians is substantiated by the pessimistic demographic prospects of Poland, migratory instability in Europe, and an increasing imbalance in the Polish labour market. The specifics of the components of Ukrainian migration are shown: student youth, owners of “Pole cards”, participants of small border traffic, labour trainees, searchers of permanent residence, etc.

Originality. The complex characterization of Ukrainian migration to Poland at the present stage is formed; illustrates the decline in employment motivation in the homeland, for example, in the Lviv region, through the calculation of the level of unemployment of the working-age population; outlined the change in the migratory orientation of Ukrainians in the context of the liberalization of employment in Germany since December 19, 2018; noted the urgency of the split in society for the axis of the precariat / selarit.

Practical value. The obtained research results can be used in further scientific investigations, including by Czech, Hungarian, German, etc. vectors of Ukrainian migration; in the study of the impact of Ukrainian migration on the formation and degree of consolidation of the Diaspora in the coming countries; in the process of teaching relevant academic disciplines. Similar developments serve as a background for the formation of an adequate state policy in the field of migration, assessment of the risks posed by the country's national security in comparison with benefits (domestic labour earnings; intellectual and qualification experience acquired abroad, etc.).

Key words: demographic prospects of European countries, emigration, immigration, intellectual migration, employment, Ukrainian and Polish relations, precariat, selarit.

Лабинская Г.Н. ПОЛЬСКИЙ ВЕКТОР УКРАИНСКОЙ МИГРАЦИИ: РИСКИ И УГРОЗЫ

Цель. Отображение остроты рисков и угроз, возникших перед Украиной в контексте негативных тенденций демографического развития, усиленных фактором трудовой эмиграции, вызовов глобального рынка труда и геополитической конъюнктуры.

Методика исследования. Для достижения поставленной цели использован следующий инструментарий методов научного исследования: диалектический – для определения последовательности анализа составных частей украинской миграции, направленной на Польшу; аналитический – при обработке литературных, статистических и Internet-источников; причинно-следственный – для отражения объективности процесса миграции по данному вектору; абстрактно-логический – для обобщения изложенного материала и формирования выводов.

Результаты. Отражено экономическую детерминированность высокой миграционной мотивации украинцев. Обосновано либерализацию польской миграционной политики в отношении украинцев пессимистичными демографическими перспективами Польши, миграционной нестабильностью в Европе, растущим дисбалансом на польском рынке труда. Отражено специфику составляющих украинского миграции: студенческой молодежи, владельцев «карты поляка», участников малого пограничного движения, трудовых мигрантов, искателей постоянного места жительства и т.д.

Научная новизна. Сформировано комплексную характеристику украинской миграции в Польшу на современном этапе; проиллюстрировано падение мотивации трудоустройства на родине, на примере Львовской области, через расчет уровня незанятости населения трудоспособного возраста; очерчено изменение миграционной направленности украинцев в контексте либерализации трудоустройства в Германии уже с 19 декабря 2018 г.; констатировано назревание раскола в обществе по оси прекариат / селариат.

Практическая значимость. Полученные результаты исследования могут быть использованы в дальнейших научных исследованиях, в т.ч. по чешском, венгерском, немецком и т.д. векторам миграции украинский; при исследовании влияния миграций украинцев на формирование и степень консолидации диаспоры в странах прибытия; в процессе преподавания соответствующих учебных дисциплин. Подобные наработки служат фоном формирования адекватной государственной политики в сфере миграции, оценке рисков, возникших в контексте национальной безопасности страны по сравнению с выгодами (инвестиции работников на родине, интеллектуальный и квалификационный опыт, полученный за рубежом и т.д.).

Ключевые слова: демографические перспективы стран Европы, эмиграция, иммиграция, интеллектуальная миграция, занятость, украинский-польские отношения, прекариат, селариат.